

12. Василенко Л. Соціально-психологічні аспекти розвитку емоційного інтелекту підлітків // Науковий вісник ХНПУ. – 2021. – № 63. – С. 162–167.
13. Черножук Ю. Емоційний інтелект підлітків: структура та критерії розвитку // Психологічний огляд. – 2022. – № 2. – С. 83–88.
14. Філіпова І. Роль емоційного інтелекту у самореалізації особистості // Освіта і розвиток обдарованої особистості. – 2019. – № 7. – С. 72–76.

Бугайський Михайло

Науковий керівник – доц. Свідерська Галина

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ СЕРЕД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Вступ. Військова діяльність розглядається як специфічний різновид колективної соціальної активності, що здійснюється групою осіб, яким держава делегує право володіння зброєю та користування військовою технікою з метою забезпечення обороноздатності країни. Військовий колектив виступає особливою соціально-психологічною системою, основною метою якої є реалізація завдань військового захисту та оборони держави [3].

Специфіка військового колективу визначається низкою особливостей. По-перше, його діяльність має виняткову суспільну значущість, адже забезпечує функціонування і безпеку інших соціальних спільнот та інституцій - трудових, освітніх, сімейних. По-друге, вона характеризується високим рівнем нормативної регламентації, що зумовлює необхідність дисциплінованості, чіткості, злагодженості дій і безумовного виконання наказів. По-третє, структура міжособистісних стосунків у військовому середовищі включає як офіційні (службові) зв'язки, регламентовані статутами Збройних Сил України, так і неофіційні (емоційні) взаємини, що виникають на основі психологічної сумісності, спільних цінностей, інтересів тощо [2; 3].

Ключовим у науковому розумінні феномену військового колективу є концепт **міжособистісної взаємодії**. Саме якість міжособистісних зв'язків, рівень психологічної сумісності, взаєморозуміння та ідентифікації з груповими цілями визначають ступінь **соціально-психологічної згуртованості** військового підрозділу. Від характеру цих зв'язків залежить духовна єдність, ефективність спільної діяльності та психологічна стійкість військового колективу в умовах професійної напруги та екстремальних ситуацій [3].

Зрозуміло, що військовий колектив складають люди з різним життєвим досвідом, цінностями та темпераментами. Високий рівень дисципліни, підпорядкування та постійна напруга, пов'язана зі службовими обов'язками, часто створюють умови для виникнення конфліктів. Відтак метою статті є з'ясування психологічних чинників, які призводять до виникнення конфліктів, завдяки проведеному анкетуванню серед військовослужбовців.

Основний текст. Наша анкета складалася із 25 питань, завдяки яким ми намагалися дослідити вік, військове звання, посаду, загальний стаж військової служби, досвід участі в бойових діях опитаних військовослужбовців та особливості й можливі причини конфліктних ситуацій, які у них виникають під час несення бойової служби. У результаті аналізу відповідей

ми отримали наступні результати. Серед 50 респондентів переважає солдатський та старшинський склад. Середній вік опитуваних 35+ років. Середній військовий стаж приблизно 4р. Більшість - 83,3 % респондентів мають досвід участі у бойових діях.

На питання: «Як часто у вашому підрозділі виникають конфліктні ситуації?» 30,6 % дали відповідь «Ніколи», 58,3% - «Рідко», 8,3% - «Досить часто» і 2,8% - «Дуже часто» (рис. 1)

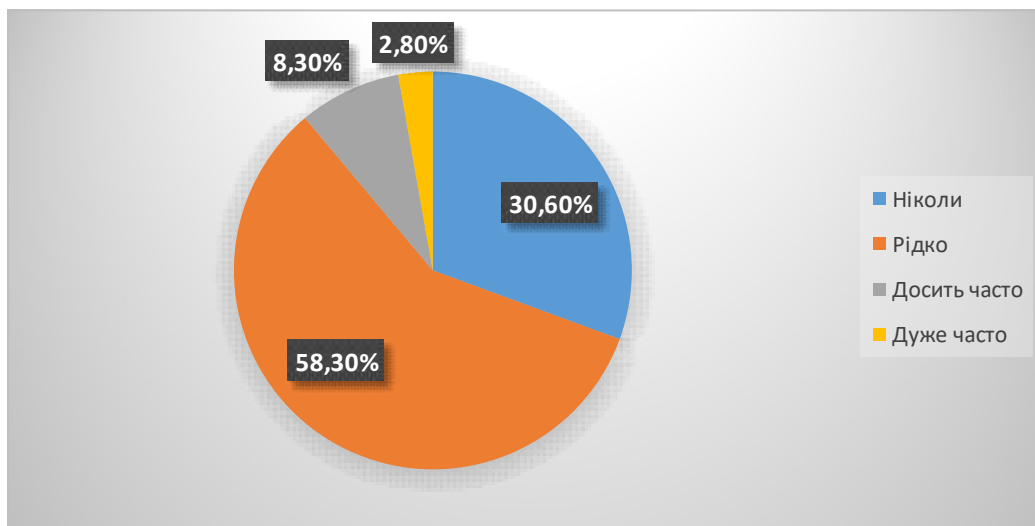

Рис. 1. Частота виникнення конфліктних ситуацій

Найчастіше конфлікти виникають між рядовими військовослужбовцями (36,4%) та між рядовими військовослужбовцями і сержантським складом (45,5%). З наведених причин конфліктів найбільше відповідей отримали: «Особисті антипатії» (61,1%), «Порушення дисципліни» (41,7%). Найменше відповідей за «Несправедливе ставлення командування» та «Недотримання субординації» (22,2%).

На питання: «Як Ви вважаєте, що більше впливає на конфліктність у колективі?» 50% респондентів відповіли: «Особистісні риси військовослужбовців», 36,1% - «Зовнішні обставини: стрес, бойова обстановка тощо», 13,9% - «Організація служби та управління» (рис. 2).

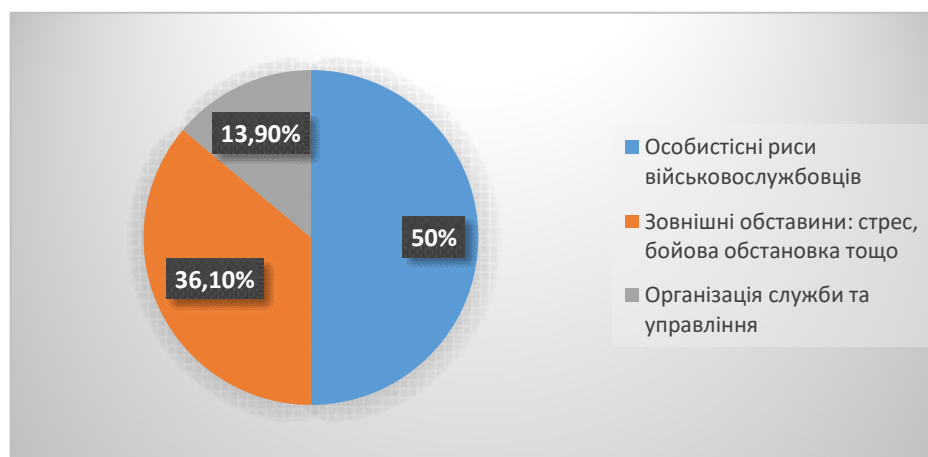

Рис. 2. Причини конфліктності у військовому колективі

Також не можна оминати увагою той факт, що стрес і психологічне напруження відіграє велику роль у виникненні конфліктів серед військовослужбовців, що можна спостерігати на рис. 3.

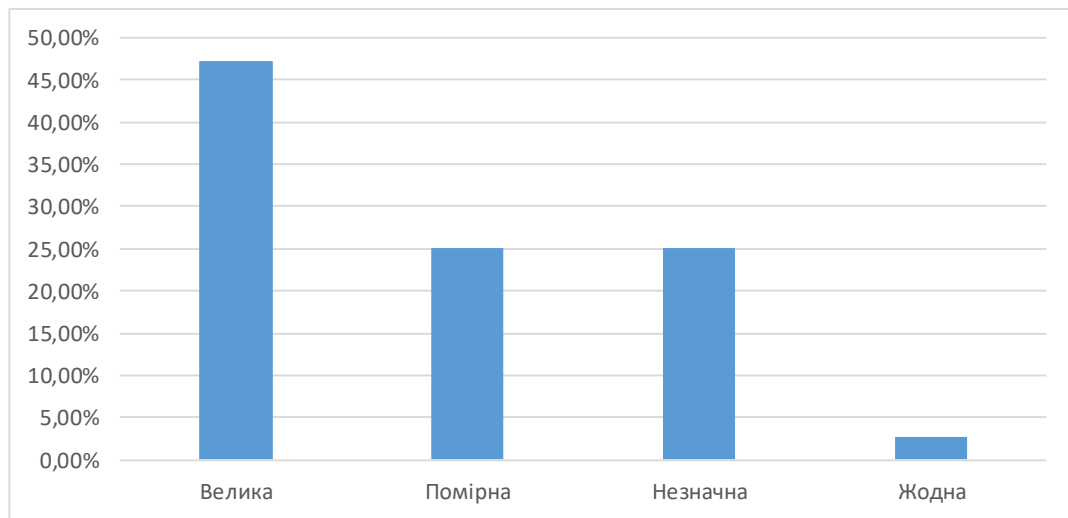

Рис. 3. Роль стресу у виникненні конфліктів

Через організацію побуту конфлікти переважно не трапляються: ніколи (22,2%), рідко (38,9%), іноді (33,3%). Також конфлікти не пов'язані з неоднаковим (нерівним) ставленням до військовослужбовців з боку командування: відповідь «ні» дали -51,4% опитаних, відповідь «так» - тільки 8,6%.

Крім того, конфлікти можливі через порушення правил дисципліни або зловживання алкоголем. На питання: «Як часто конфлікти виникають через порушення правил дисципліни та порядку?» 11,4% дали відповідь «Ніколи», 42,9% - «Рідко», 37,1% - «Іноді» і 8,6% - «Часто». На питання: «Чи спостерігали ви конфлікти, що виникали через зловживання алкоголем або іншими шкідливими звичками окремих військовослужбовців?» 19,4% дали відповідь «Ніколи», 33,3% - «Рідко», 36,1% - «Іноді» і 11,1% - «Часто» (рис. 4).

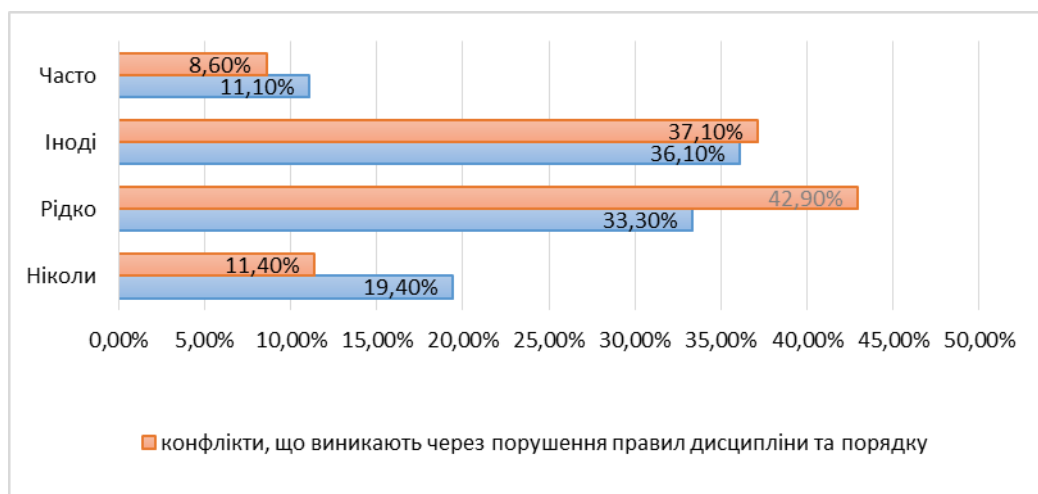

Рис. 4. Залежність конфліктів від порушення дисципліни та шкідливих звичок

Ще однією важливою причиною конфліктів респонденти назвали особисті або сімейні проблеми. Зокрема, на питання: «Чи можуть причиною конфліктів бути особисті або сімейні проблеми військовослужбовців?» 30,6% відповіли –«Так», 58,3% відповіли «Частково» і лише 11,1%- ні (див. рис. 5).

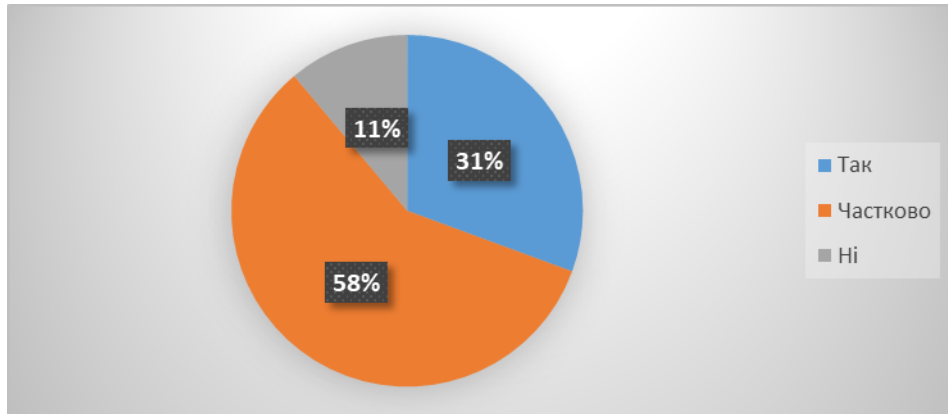

Рис. 5 Залежність конфліктів від сімейних та особистих проблем військових

Також до причин конфліктів серед військовослужбовців можна віднести обмеження ресурсів (спорядження, техніки, забезпечення) та слабкі лідерські якості окремих командирів, де на питання в обох випадках ми отримали позитивну відповідь у чверті (25%) респондентів.

Висновки. Проведений нами аналіз дозволяє стверджувати, що основними чинниками виникнення конфліктів є особистісні риси військовослужбовців, які викликають антипатію у їхніх побратимів. Різні характери, темпераменти та життєвий досвід можуть призводити до тертя між окремими військовослужбовцями, демонструвати наявні розбіжності у цілях та цінностях. Також стреси та бойова обстановка зумовлюють постійне психологічне напруження, яке може виливатися у зловживання алкоголем чи порушення правил дисципліни; Важкі умови служби, постійна напруга, недосипання та фізична втома знижують терпимість до конфліктів та провокують їх виникнення. До цього переліку можемо додати також індивідуальні або сімейні проблеми, які не вирішуються в силу об'єктивних причин та зумовлюють виникнення внутрішньоособистісних конфліктів у військових.

Дослідження чинників виникнення конфліктів у військових колективах дає змогу глибше зрозуміти природу взаємодії між військовослужбовцями та своєчасно виявляти ризикові ситуації. Воно допомагає розробити ефективні методи профілактики емоційного вигорання, напруженості та міжособистісних суперечностей, що підвищує згуртованість підрозділу. Крім того, такі дослідження сприяють удосконаленню системи психологічного супроводу, оптимізації командирського стилю та створенню умов, які мінімізують можливість ескалації конфліктів і забезпечують стабільність службового середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О. *Основи психологічної допомоги військовослужбовцям в умовах бойових дій*. Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 2015. 170 с.

2. Федоренко В. В Морально-правове регулювання конфліктів у військовій організації. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 1 (41) 2019. С.67-72.
3. Фука М. М. Захист Вітчизни. Профільний рівень : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. /М . М. Фука, І. М. Гарасимів, К. О. Паніко, Ю. П. Щирба, А. А. Гудима. Тернопіль : Астон, 2019. 328 с.

Леськів Ольга

Науковий керівник – доц. Гончаровська Галина

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ У КОНФЛІКТІ

Сучасне суспільство перебуває в умовах динамічних соціокультурних трансформацій, що суттєво позначається на процесах формування особистості, особливо в підлітковому віці. Молодший підлітковий період є етапом інтенсивних фізіологічних, психічних та соціальних змін, під час якого особистість дитини поступово виходить за межі дитячої моделі світосприйняття і включається у складніші форми соціальної взаємодії. Саме в цей період формуються базові поведінкові стратегії, які в подальшому визначають особливості соціального функціонування індивіда.

У цьому контексті особливого значення набуває вивчення гендерних детермінант поведінки молодших підлітків у конфліктних ситуаціях, адже саме гендерна належність значною мірою зумовлює особливості сприйняття, інтерпретації й подолання соціальних суперечностей.

Проблематика гендерних особливостей конфліктної поведінки в підлітковому віці є предметом дослідницького інтересу в межах психологічної, педагогічної, соціологічної та гендерної наук. Значний внесок у розробку теоретико-методологічних засад цієї проблеми зробили такі науковці, як А. Анцупов, Н. Гришина, Л. Ємельяненко, С. Ємельянов, І. Жданова, Г. Ложкін, Л. Котлова, О. Чайковська та інші. У їхніх працях акцентується увага на комплексі психічних і соціальних чинників, що зумовлюють виникнення та динаміку конфліктної поведінки, а також на ролі особистісних характеристик у виборі моделей реагування на конфлікт.

Водночас науковці підкреслюють наявність стійких гендерних відмінностей у поведінці індивідів у конфліктних ситуаціях, що зумовлено як біопсихологічними особливостями, так і впливом соціальних стереотипів, очікувань і норм, притаманних культурному середовищу. Гендерний контекст, таким чином, є важливою змінною у процесі аналізу міжособистісних конфліктів, оскільки зумовлює вибір стратегій взаємодії, ступінь агресивності або поступливості, рівень емоційного залучення та здатність до компромісу.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні гендерних особливостей поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях.